

*Кислий Анатолій Михайлович –
кандидат юридичних наук*

Окремі аспекти організації відомчого контролю за оперативно-розшуковою діяльністю

У статті розглянуто актуальні питання та окремі аспекти організації відомчого контролю за оперативно-розшуковою діяльністю.

Контроль виступає засобом організації зворотнього зв'язку, завдяки якому суб'єкт управління отримує інформацію про об'єкт, який він контролює, та про виконання свого рішення. Від інших функцій відомчий контроль відрізняється особливою цільовою спрямованістю, самостійним характером та об'єктивною необхідністю для ефективного здійснення оперативно-розшукової діяльності [1, с. 101].

Важливу роль при здійсненні оперативно-розшукової діяльності відіграє гласність контролю. Зазвичай термін гласність розглядають в аспекті взаємодії як суб'єктів контролю, так і контрольованих. Ця вимога гласності має важливий правовий (коло суб'єктів контролю, їх компетенція, термін проведення контролю) та організаційний зміст. Гласність безпосередніх стосунків контролерів і контрольованих охоплює поінформованість виконавців про: а) наявність системи контролю взагалі; б) доцільність несподіваного контролю; в) форми, методи й засоби контролю. Вимога гласності контролю за оперативно-розшуковою діяльністю передбачає ознайомлення осіб, яких перевіряли, з результатами такої перевірки.

Основоположним моментом з'ясування ефективної діяльності оперативних працівників є те, що контроль спрямовано не лише на виявлення негативних явищ, а й наявних позитивних фактів. Якщо контроль оперуватиме лише фактами порушень у діяльності цих працівників, то вони не будуть зацікавлені в наданні всієї інформації, що характеризує реальне становище. Від правильного визначення і дотримання вимог контролю залежить ефективність його проведення. Щоб уникнути дублювання контрольних функцій між різноманітними суб'єктами управління, необхідно скоординувати їх контрольну діяльність з чітким розмежуванням об'єктів і суб'єктів контролю. Окрім того, на дієвість контролю істотно впливає надання практичної допомоги оперативним підрозділам особами, які перевіряють.

Результативність контролю залежить від ефективності організації його проведення: розробки програми, плану підготовки до відрядження працівників, які входять до складу комісії, визначення персонального складу комісії; своєчасного виїзду членів комісії на місце проведення перевірки; забезпечення постійного контролю керівників за роботою членів комісії, надання їм методичної та практичної допомоги зі збирання, узагальнення й аналізу зібраних у процесі контролю матеріалів, розробки заходів для покращання роботи контрольованих органів. Провідний показник результативності відомчого контролю в оперативно-розшуковій діяльності – підвищення рівня її ефективності, зміцнення дисциплінованості оперативних працівників, підвищення відповідальності за прийняті рішення [2].

Контроль за оперативно-розшуковою діяльністю має бути достовірним, тобто ґрунтуватися на реальних фактах, цифрах, подіях. Для цього контролюючим необхідно досягти глибокого проникнення в суть справи, використовуючи документальний та реальний види відомчого контролю. Перший заснований на вивченні різноманітних документів – довідок, звітів, справ оперативного обліку,

тобто всього, що характеризує управлінську діяльність. Другий – охоплює безпосереднє спостереження за роботою тих, кого перевіряють на місці.

Документальний контроль має доповнюватися реальним станом справ, оскільки прискорює здійснення перевірки, підвищує її об'єктивність, дозволяє негайно ознайомитися з новими матеріалами, надає безпосередню допомогу в усуненні виявлених недоліків.

Певні особливості притаманні такій вимозі до контрольної діяльності, як усебічність. Відомчий контроль повинен охоплювати всі сторони діяльності оперативних підрозділів, усі аспекти застосування ними спеціальних сил, засобів і методів та всіх осіб, які реалізують оперативно-розшукову функцію. Всебічність охоплює вивчення організації виконання законодавчих актів, Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актів органів державної влади з питань протидії злочинності, аналіз оперативної обстановки – прогноз та здійснення заходів реагування на її зміни, стиль і методи управління оперативними підрозділами тощо [3].

Контроль за оперативно-розшуковою діяльністю повинен бути універсальним, заснованим на розробленій єдиній методиці оцінки такої діяльності в органах внутрішніх справ. Матеріали перевірок оформляються відповідно до порядку справочинства, встановленого нормативними актами МВС України. Він має охоплювати всі без винятку оперативні підрозділи з періодичністю, тривалістю й обсягом перевірки, встановленими відомчими нормативними актами [4].

Відомчий контроль за оперативно-розшуковою діяльністю передбачає диференційованість. Залежно від того, на якій стадії управлінської діяльності проводиться перевірка – до чи після прийняття й реалізації управлінського рішення, розрізняють попереджувальний, поточний і подальший контроль [5].

Попереджувальний контроль за оперативно-розшуковою діяльністю здійснюють під час підготовки різноманітних рішень, що вимагають затвердження керівництвом, наприклад, плани роботи оперативних підрозділів, які вивчає й затверджує керівництво ГУ-УМВС України, УМВСТ України. Це дозволяє призупинити реалізацію несвоєчасного або недостатньо обгрунтованого рішення. Такий контроль, однак, збільшує часові затрати на процедуру прийняття рішення, але, водночас дозволяє визначити законність поставлених завдань, обраних сил, засобів і методів тощо й уникнути заходів щодо недопущення негативних наслідків. Як показують дослідження, цей вид контролю недооцінюють керівники всіх рівнів. Лише 67 % опитаних зазначили, що здійснюють контроль на стадії підготовки рішення, 21 % – за безпосереднім виконанням рішення підлеглими і 12 % – після того, як рішення виконано. У системі забезпечення законності при здійсненні оперативно-розшукової діяльності варто надавати перевагу саме попереджувальному контролю.

Поточний контроль є головним елементом організаторської роботи керівників, його здійснюють постійно під час виконання управлінських рішень. Унаслідок такого контролю регулюється система управління, корегуються управлінські рішення. Не порушуючи режиму роботи, він дозволяє усунути недоліки в діяльності оперативних підрозділів і конкретних виконавців (порушення законності, принципів конспірації, режиму таємності тощо).

Подальший контроль здійснюється після виконання рішення. Його широко використовують в органах внутрішніх справ, оскільки він дозволяє досить повно вивчити діяльність системи управління. Водночас, цей вид контролю суттєво не впливає на процес виконання окремих завдань оперативно-розшукової діяльності, оскільки здійснюється занадто пізно й не потребує коригування рішень, що виконуються. Його мета – аналіз загального стану роботи й усунення недоліків, що були виявлені під час перевірки. За допомогою подальшого контролю виявляються вже вчинені порушення законності, а також винні оперативні працівники. Таким

чином, він забезпечує невідворотність відповідальності, а також дозволяє реалізувати пізнавальну й регулятивну функції, при чому на рівні не конкретних фактів, а окремих напрямів діяльності оперативних підрозділів.

Загальна умова ефективності кожного виду контролю полягає в тому, щоб визначити вид, найбільш оптимальний для конкретної ситуації.

Визначальною специфікою контролю є ступінь і характер нормативної урегульованості фактичних стосунків, у які вступають контрольовані суб'єкти. Відповідно до цього можна виділити окремі напрями контрольної роботи в оперативних підрозділах: стосунки керівників з підлеглими; працівників оперативних підрозділів із громадянами та негласними співробітниками.

За обсягом перевірки прийнято розрізняти загальний, спеціальний і галузевий контроль. Стосовно оперативно-розшукової діяльності інтерес становить загальний і спеціальний характер контролю, оскільки галузевий від самого початку заданий сферою його здійснення. Розмежування загального та спеціального контролю необхідно проводити відповідно до компетенції суб'єктів, які його здійснюють, кола контрольованих об'єктів і наявних завдань. Отже, в оперативно-розшуковій діяльності найбільш часто застосовують загальний контроль, який здійснюється компетентними особами органів внутрішніх справ та їх оперативних підрозділів [7].

Відповідно до вимог, яким має відповідати контроль за оперативно-розшуковою діяльністю, необхідно розглядати роль керівників у організації та здійсненні контролю, адже його ефективність залежить не лише від інструкцій і методик порядку організації та проведення перевірок, а й від компетенції та підготовленості осіб, які перевіряють, тобто від їх кваліфікації [8]. Проведене анкетування показало, що за наявності загального стажу роботи в оперативних підрозділах (8–20 років), стаж роботи на керівній посаді мають: 6–15 років – 21 % опитаних, до 3-х років – 67 %. У зв'язку з цим, необхідно розглядати один зі шляхів удосконалення кваліфікації керівників – розвиток творчої активності.

Правова регламентація управлінської діяльності не є перешкодою для творчого підходу посадових осіб – працівників управлінського апарату до вирішення оперативно-службових питань [9]. Ця обставина має особливе значення для оперативно-розшукової діяльності, за своїм характером пошукової, творчої, такої, що вимагає прояву винахідливості та нерідко оперативного ризику.

Список використаних джерел

1. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003. – 1440 с.
2. *Миньковський Г.М.* Вопросы обеспечения эффективности социального планирования борьбы с преступностью // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юрид. лит. 1981. – С. 27–29.
3. *Судові та правоохоронні органи України*. Збірник законодавчих та нормативних актів. – К.; Вид. Паливода А.В., 2003. – 472 с.
4. *Макаров В.И.* Совершенствование контрольной деятельности начальника городского (районного) отдела внутренних дел (организационно-правовые аспекты): Дис. канд. юрид. наук. – М., 1986. – С. 72.
5. *Інструкція з організації планування в системі органів і підрозділів внутрішніх справ України*, затверджена наказом МВС України від 24 січня 2005 року № 65.
6. *Боеголов С.В.* Роль ведомственного контроля в выявлении латентной преступности // Бюллетень МВД СССР. – 1982. – № 1 (65). – С. 43 – 47.
7. *Сервецький І.В., Дашко В.А.* Науково-практичний коментар Закону України “Про оперативно-рошукову діяльність”. 3-тє вид., доп. (станом на 1 червня 2006 року) – К., 2006. – 400 с.
8. *Настанова з організації роботи органу внутрішніх справ*, затверджена наказом МВС України від 15 червня 1999 року № 495.

9. *Про встановлення порядку і організації проведення загальнодержавних комплексних оперативно-профілактичних операцій.* Наказ МВС України від 9 грудня 2003 року № 1503.

The article is examined the urgent questions and some aspects of organization of department control after operative investigative activity.

© А.М. Кислий, 2008